



De zending onder de volken der aarde.

<https://hdl.handle.net/1874/354986>

gle

5

DE ZENDING

ONDER

DE VOLKEN DER AARDE.



I. EUROPA.

Onder eenvoudigen maar belangstellenden eenige meerdere kennis omtrent de zending onder de volken der aarde te verspreiden is het doel van dit Stukje, dat door meerdere zal gevolgd worden. Aan die kennis ontbreekt het nog maar al te velen en toch is zij zoo onmisbaar, om voortdurend met opgewekten ijver aan het werk der zending deel te nemen. Zegene God ook deze poging om ze te vermeerderen en worde ook daardoor met de dankbaarheid voor eigen voorregten de wensch en het voornemen verlevendigd en versterkt, om er anderen in te doen deelen.

»Vader! uw koningrijk kome.» Zoo bidden wij naar het bevel van onzen Heer en wel moeten wij ons gedrongen gevoelen gedurig die bede op te zenden tot Zijnen troon. Verre toch, zeer verre is het er van daan, dat dit reeds alomme zou

[173]

gekomen zijn. Volgens de nieuwste en meest naauwkeurige berekeningen wonen er ruim dertien honderd millioenen menschen op aarde, van welke naauwelijks het vierde gedeelte het Christendom belijdt. Dit moet en zal anders worden en ook wij moeten daartoe medewerken. Een onmisbaar vereischte om dit met lust en belangstelling, met grooten en toenemenden ijver te doen, is nu echter zoo als ik reeds met een woord u zeide, dat wij iets van den zendingarbeid weten en daarom ga ik u 't een en ander daarvan verhalen.

Het is eerst sedert een zestig, zeventig jaar dat de christelijke kerk tot de levendige, volle bewustheid van hare dure verplichting in dezen is gaan ontwaken. Wel is de zending zelf zoo oud als de gemeente, maar niet altijd heeft deze aan hare roeping gedacht, aan hare roeping beantwoord. Op tijden van grooten ijver zijn soms tijden van droevige verslapping gevolgd. In de oude christelijke kerk, in den tijd der Apostelen was die ijver groot en het gevolg er van was dat aan het einde der eerste eeuw een aantal van 500,000 Christenen werd gevonden en al waren de twee volgende eeuwen tijden van verdrukking en zwaren strijd, meer en meer breidde de kerk van CHRISTUS zich uit, zoodat er tijdens CONSTANTIJN DEN GROOTE,

300 jaar na CHRISTUS, wel een tien millioen zullen geweest zijn, die naar den naam van CHRISTUS zich noemden. Ook na dien tijd breidde het Christendom tot in de tiende eeuw met gelukkig gevolg in ons werelddeel zich uit. Langzamerhand begon echter de ijver daarvoor te verkoelen, wat wel hoofdzakelijk is toe te schrijven aan den treurigen toestand, waarin de kerk in de duistere midden-eeuwen zich bevond. Maar ook de hervorming bragt daarin nog weinig verandering. Er waren er wel onder de hervormers, met name de groote LUTHER zelf, die de Christenen aan hunne dure verplichting herinnerden, maar deels waren tijden en omstandigheden niet zeer gunstig, deels hadden velen hunne roeping in dezen zoo geheel en al uit het oog verloren, dat zij niet zoo aanstonds tot levendige bewustheid er van kwamen. En nog bijna drie honderd jaar kwam daarin niet veel verandering. Wel werden hier en daar op zichzelfstaande loffelijke pogingen aangewend en kwam in 1701 in Engeland zelfs een eerste genootschap tot stand, wel waren inzonderheid de Hernhutters sedert 1732 ijverige zendingen, maar toch over 't algemeen sliep de christelijke kerk en zij sliep eenen vasten slaap. Eerst sedert den aanvang dezer eeuw of juister gezegd een tiental jaren vroeger, is zij daaruit voor goed gaan ontwaken.

Engeland, het zelfde land, waaruit voor elf honderd jaar de eerste zendelingen hier te lande kwamen, begon het eerst. Daar kwamen in 1792 en 1795 twee groote genootschappen tot stand, die tot heden toe in stand bleven en naar welker voorbeeld vele anderen in Frankrijk, Duitschland, Amerika werden opgericht. Ons vaderland was het eerste land op het vaste land van Europa waar dat geschiedde, in 1797 reeds. Sedert dien tijd is men op eene andere wijze als vroeger het werk der zending gaan werken. Wat vroeger meer het werk was van bijzondere personen, is het toen geworden van vereenigingen. Ieder genootschap heeft zijne leden en begunstigers en het geld door dezen te zamen gebragt moet strekken voor het onderhoud van zendelingen, voor het bouwen van kerken en scholen onder de heidenen, in één woord, voor hetgeen noodig is om het Christendom onder hen te vestigen.

Die genootschappen werken zoo als van zelf spreekt op verschillende plaatsen in allerlei landen en met dien arbeid wilde ik u nu wat nader bekend maken. Wel hebben wij als Nederlanders 't meest betrekking op ons eigen, op het Nederlandsch zendelinggenootschap; maar als Christenen, als burgers van het Godsrijk stellen wij niet alleen belang in hetgeen door de zendelingen van dat

genootschap op een betrekkelijk klein deel, maar in hetgeen door allen te zamen op het geheele arbeidsveld der zending geschiedt.

Dat arbeidsveld is de wereld. De Heer zelf heeft ons dit gezegd. Alomme moet het goede zaad worden uitgestrooid, opdat de aarde vol worde van zijne kennis.

Wat wordt er gedaan om die kennis te verbreiden? Ziet daar nu de vraag, die wij ter beantwoording ons voorstellen en dan weet ik dat niet beter te doen dan door in den geest met u eene reis te maken door de wereld, de vele landen, waar het nog geheel of gedeeltelijk nacht en donkerheid is met u te bezoeken en er u van te verhalen, wat er gedaan wordt om het licht des evangelies er te doen opgaan.

In dit stukje daarmede een aanvang makende bepalen wij ons nu bij het werelddeel, waarin wij wonen, Europa. Maar dat is dan toch wel geheel christelijk? Neen! mijne lezers, dat is het niet, al nemen wij dat woord in zijne ruimste beteekenis. Niet alleen, dat er in de onderscheidene christelijke landen van Europa ongeveer drie millioen Joden wonen, ook in ons werelddeel bevinden zich nog heidenen en dan worden er behalve die vele belijders van den valschen Profet MAHOMED gevonden. Van beiden wil ik u thans wat doen hooren

en daartoe twee zeer verschillende streken van Europa met u bezoeken. Eerst rigt ik uwen blik naar het verre noorden, daarna naar het velen meer bekende Zuiden. Lapland en Turkije; ziet daar de landen van ons werelddeel, waarin zendingen in den engeren zin 'des woords arbeiden en werk genoeg vinden.

A. LAPLAND.

In de meest noordelijke streken van Europa woont een volk, de Lappen of Laplanders geheeten, met het welk wij nu eerst kennis gaan maken. 't Behoort waarlijk niet onder de benijdenswaardige, en hoe meer wij met hunnen toestand bekend worden, des te meer zullen wij ons zelven gelukkig noemen boven hen. 't Zijn koude, barre streken, waar zij hunne woonplaats hebben. In de zuidelijkste er van duurt de langste dag volle vier en twintig uren, in het verste noorden volle drie maanden en even zoo lang duurt er dan ook weder de langste nacht. De natuur is er zeer woest. Steile bergen, ijs- en sneeuwvelden, water-vallen van 700 tot 2000 voet hoog vindt men in die hoog noordelijke streken, waar het Lappen-volk zich ophoudt. Hun gansche aantal zal ruim twintig duizend bedragen, waarvan ruim de helft in Zweden, een vierde gedeelte in Noorwegen en

de rest in landen woont, die thans tot het uitgestrekte Russische rijk behooren. In vroegere tijden trokken zij onverhinderd in het grootste deel van Noorwegen en Zweden om; maar naarmate de bewoners van het zuidelijk deel dier landen vermeerderden en hooger op zich uitbreidden, was ook de Laplander genoodzaakt gedurig meer noordwaarts te trekken. Daar zwerft hij dan in den zomer die in dat hooge noorden wel kort, maar desniettemin zeer warm kan zijn, op de bergen rond en daalt eerst als de nijpende koude er hem toe noodzaakt naar meer zuidelijke streken af. Op al die togten is hij vergezeld van of liever nog verzelt hij het dier, dat onafscheidelijk van hem is en hem alles, voedsel, deksel, kleeding geeft. Het is het rendier, dat veel op een hert lijkt, maar dikker van hals is en niet zoo bevallig en sierlijk is als dit. Dat dier maakt het den mensch schier alleen mogelijk in die koude streken te leven en wij hebben de wijsheid en liefde van den Schepper, die het hem daar gaf, op te merken. Zoo als ik zeide verschaft dit dier hem haast alles. Met zijn vel kleedt hij zich, van het hoofd tot de voeten er zich mede bedekkende en hij dekt er zijne woning mede. De melk er van is zijn drank en het vleesch zijne spijs. Geheel zijn onderhoud hangt van hem af. Doorgaans heeft hij

een groot aantal van die dieren. Een kudde van vier, vijfhonderd is eene gewone bezitting, terwijl sommige rijken er meer dan duizend hebben. Met die kudden dwaalt hij dan op zijne bergen rond in den zomer of daalt met haar tegen den winter in lagere streken af. Hij leidt alzoo een nomaden of zwervend leven, zoo als weleer een ABRAHAM en LOT in Kanaän, waar zij ook met hunne kudden her- en derwaarts zwierven en zietdaar nu juist wat de vestiging van het Christendom onder hen zoo moeilijk maakt. Het is nog niet zoo zeer de koude luchtstreek als wel hunne zwervende levenswijze. De verstrooijing in kleine familie-groepen, een noodzakelijk gevolg van de behoefte, die elk van deze heeft aan weiden voor zijne rendieren en het nu hier- dan daarheen reizen, wat het bestendig wonen in de nabijheid van scholen of kerken onmogelijk maakt, zijn niet gemakkelijk te overwinnen zwarigheden. Van daar dan ook, dat deze volkstam, hoewel hij sinds eeuwen tot het gebied van Christen-koningen, die van Zweden en Noorwegen, behoorde tot op onze dagen min of meer heidensch is gebleven. Wel werd er naar de wijze, waarop vroeger ook in ons vaderland het Christendom werd gebragt, een gedwongen Christendom onder hen ingevoerd en werden zij genoodzaakt van tijd tot tijd hunne

kinderen te laten doopen en hunne huwelijken te doen inzegenen, maar door dat zij slechts voor korten tijd onder christelijk opzigt en christelijken invloed kwamen, bleef dit zonder gevolg en lang bestond onder hen de gewoonte den doop weder af te wasschen, en hunne kinderen plegtig den afgoden te wijden. Neen! zouden zij waarlijk voor het Christendom gewonnen worden, dan moesten andere wegen daartoe worden ingeslagen. En dat is met gezegend gevolg geschied onder die Lappen, die tot Noorwegen en Zweden behooren. Aan de eerste hebben voornamelijk eenige christelijke mannen zich laten gelegen liggen, en onder de laatste is men vooral in den jongsten tijd op eene wijze gaan werken, die veel vrucht belooft. Reeds voor een tweehonderd jaar (1658) vernemen wij van een uit zijn bisdom verdreven bisschop ERIK BREDAHL, die den Laplander in zijne hut opzocht om hem de blijde boodschap des heils te brengen. Een vijftig jaren later was een ander prediker, THOMAS VAN WESTEN, met bijzonderen zegen onder hen werkzaam, en door hem, van wien de Laplander nog na zijnen dood met diepen eerbied sprak, als van den man, die hun volk lief had, werden er velen uit hen tot Christus gebragt. Na zijnen dood (1727) werden zij echter maar al te zeer aan zichzelf overgelaten en aan het einde van

de vorige eeuw dacht men weinig meer aan het arme en verlaten volk der Lappen. Eerst voor een veertig jaar is daarin verandering gekomen. Toen kwam weder tot hen een van die mannen, die hunne zielen hebben overgegeven voor den naam van den Heer Jezus. STOCKFLETH is de naam van dien dienstknecht des Heeren, die zich met zijne vrouw in 1828 onder hen begaf, en zelf drie jaar lang overal met hen rondreisde om hunne taal te leeren. Geen moeite was hem daarvoor te veel. Des avonds, als zij na een dag zwervens ergens aankwamen, werden eerst de tenten voor het nachtleger opgeslagen, en onder het bereiden van het avond-eten, vroeg hij naar de namen van hem nog onbekende zaken en teekende die dan op. Zoo heeft hij zich eene vrij volledige kennis van hunne taal weten te verschaffen, en daarin eerst een kleinen catechismus, later eene vertaling des Nieuwen Testaments uitgegeven, dat wel reeds in het Laplandsch, maar nog niet in dat bijzonder dialect, dat in Noorwegen gesproken werd, bestond. Arbeidde zoo een STOCKFLETH met zegen voor de Noorweegsche Lappen, onder die in Zweeden wonen is men, zoo als ik zoo even met een woord zeide, gaan werken op eene wijze die veel vrucht belooft. Het is het werk van het Zweedsche Zendelinggenootschap. In de noordelijke

districten, waar de Laplanders zich ophouden, heeft dit op onderscheidene plaatsen christelijke scholen gevestigd, waarin de kinderen van hun tiende tot hun zestiende jaar onderwezen en tot ware, levende Christenen opgevoed worden. Zij moeten daartoe voor den geheelen schooltijd onder de leiding van eenen geloovigen meester blijven en ter plaatse, waar de school zich bevindt, gehuisvest en van kost en kleeding worden voorzien. Het Zweedsche genootschap voorziet in de kosten daarvoor, en zoo hoopt men een echt christelijk geslacht in Lapland op te kweken, als het zuurdeeg dat daar het meel moet door-trekken. Na hunne aanneming tot leden der kerk, keeren zij tot hunne ouders terug, of treden als herders en herderinnen in de dienst van anderen. En opdat later de vrucht van den aan hen besteden arbeid niet verloren ga, heeft het genootschap eenige mannen aangesteld, die de Laplanders op hunne zwerftogten moeten vergezellen, en meer en meer met Gods woord hen bekend maken. Dat men daarmede een' goeden en gezegenden weg is ingeslagen, blijkt ons treffend uit eene schets van hunnen vroegeren en tegenwoordigen toestand, die ik u nog wil mededeelen, om daarmede onze beschouwing van Lapland te besluiten. » De zegen des Evangelies doet zich hier allerwege kennen :

waar vroeger de Zendeling, als hij de hut van den verdierlijkten Laplander naderde, begroet werd met het blaffen van honden en het geschreeuw van menschen, vermengd met vloeken en zweeren, — daar wordt hij nu menigmaal op eene aangename wijze verrast door het hooren van geestelijke liederen, met gevoel en met liefelijke stemmen gezongen; vroeger, als men den Zendeling toeliet eene godsdienstoefening te houden, zaten de bewoners van de hut, in welke hij zich bevond, als zoo vele levenlooze beelden, — thans bemoedigen zij den spreker door hunnen ernst en hunne zichtbare belangstelling; vroeger bood de Laplandsche hut een tooneel van morsigheid, onverschilligheid en luiheid aan, — thans ontmoet de Zendeling in die huisgezinnen, welker kinderen op de scholen geweest zijn, orde en huiselijken vrede; nu kan hij daar rustig slapen op het vel van een rendier, of op de drooge bladeren van den berkenboom; velen hebben het gebruik van den brandewijn afgeschaft en stichten zich onderling in het lezen van Gods woord en godsdienstige geschriften." (1) Zoo gaat dan ook over dit zoo lang duister gebleven land meer en meer het licht des Evangelies op, en leert

(1) J. A. GROEN, Handleiding, bl. 18.

ook de Laplander Hem kennen, die ook voor hem de beste leidsman is op zijnen zoo vaak moeilijken weg.

B. TURKIJE.

Niet dezen, maar eenen anderen niet betrouwbaren, volgen tot nu toe vele inwoners van een ander rijk, van wie ik u nu iets ga verhalen. Uit het barre Noorden, waar wij, voor eenige oogenblikken onder het volk der Lappen ons ophielden, begeven wij ons thans naar het Zuiden. Ook daar wonen er nog velen, die den naam van CHRISTUS niet kennen. Het zijn de inwoners van Turkije. Dat rijk, dat in drie werelddeelen zich uitstrekt, wordt door zeer onderscheidene volksstammen bewoond, die belijders zijn van verschillende godsdiensten. De meeste inwoners zijn Mohamedanen. Men rekent (1) dat er van deze 21 millioenen worden gevonden tegenover ruim 14 millioenen Christenen. Maar overtreft het aantal der eersten in het gansche Turksche rijk alzo dat der Christenen, niet alzo is het in dat gedeelte er van, waarbij wij ons nu bepalen, Europeisch Turkije. Daar vindt men wel tweemaal zooveel

(1) Zoo wordt de verhouding aangegeven in het Baseler Missions-Magazin 1859 blz. 8.

Christenen (ruim 10 millioenen) als Mahomedanen (4½ millioen.) Toch hebben de laatste er de magt geheel en al in handen en is de Mohamedaansche godsdienst er de heerschende. Deze, zij ontleent haren naam aan dien MAHOMED, die ruim zes honderd jaar na CHRISTUS leefde en eene valsche godsdienstleer meerendeels door middel van het zwaard verspreidde. Hij behoorde tot de Arabieren, afstammelingen van Ismaël den zoon van Abraham. In het jaar 611 trad hij in zijne woonplaats Mekka op met het voorgeven dat hij eene verschijning had gehad van den engel GABRIEL die hem had bevolen, de afgodendienst uit te roeijen en het ware geloof te prediken. Die prediking nu was zeer eenvoudig. Zijne hoofdstelling was: er is één God en MAHOMED zijn profeet. Overigens is zijne godsdienstleer, die na zijnen dood in een boek, de koran werd opgeteekend eene treurige vermening van waarheid en dwaling. Uit de Joodsche en Christelijke godsdienst, die hij beide echter niet dan zeer verouderd kende, heeft hij er in opgenomen. De voorschriften, die hij zijnen volgelingen geeft, betreffen voornamentlijk de onderhouding van eenige uiterlijke geboden, het onderhouden van besnijdenis, veelvuldige wasschingen, bidden op vastgestelde tijden, de viering van den Vrijdag als een heiligen dag en het zich onthou-

den van varkensvleesch, wijn drinken en alle dobbelspel. Aan allen, die zijne voorschriften in acht namen beloofde hij tot belooning eenen hemel met vele zinnelijke genietingen. En waar het uitzigt daarop reeds blijmoedig den dood hen moest doen tegengaan, maakte hij hen daartoe nog gewilliger door zijne leer van een onverbidde-lijk noodlot, waaraan de mensch zoo onderworpen is, dat hij, als zijn dood bepaald is, sterven moet, waar hij zich dan ook bevindt.

Aanvankelijk vond MAHOMED alleen bij zijne vrouw KADISCHA en zijn neef ALI gehoor. Later echter werd zijn aanhang grooter, maar toen daardoor ook zijne vijanden meer werden, vlugtte hij van Mekka naar eene andere stad, die later Medina al Nabi (stad van den Propheet) of bij verkorting alleen Medina genoemd werd. Van deze vlugt, Hedschra genaamd, die op den 6den Julij 622 voorviel beginnen de Mahomedanen hunne tijdrekening. Reeds bij het leven van MAHOMED en nog meer na zijn dood vermeederde het getal zijner aanhangers en weldra werden zij in Arabie en aangrenzende landen bij duizenden geteld. Te vuur en te zwaard werd de nieuwe leer uitgebreid langs de Noordkust van Afrika, in ons werelddeel in Spanje en werd daar later haar voortgang gestuit, in het Oosten verbreidde zij zich met zulk een

gelukkig gevolg dat het aantal Mahomedanen thans niet minder dan 160 millioenen bedraagt, dat is ongeveer de helft van de belijders der christelijke godsdienst. Treurig is daarbij de gedachte, dat dit Mahomedanisme in zeer vele landen verspreid werd, waar vroeger het Christendom bloeide. Klein-Azië, waar PAULUS reisde en gemeenten stichtte, Noord-Afrika waar in de derde en vierde eeuw eene bloeiende christelijke kerk was, zijn thans geheel Mahomedaansch en voor een goed deel is het zoo nu ook met het land, waarin de Turken in Europa wonen. De hoofdstad er van Constantinopel draagt den naam van den eersten Christen-keizer, CONSTANTIJN DE GROOTE en het gansche Turksche rijk in Europa is vroeger christelijk geweest. In 1453 hebben de Turken, een volkstam uit Azië dit Constantinopel ingenomen en zijn er tot op den huidigen dag heerschers gebleven. Zij zijn Mahomedanen en als dezulken zeer vijandig tegen het Christendom, maar er komt verandering in hunnen toestand. Dat zij langen tijd van het Christendom afkeerig waren is niet te verwonderen. Dezelfde reden, die MAHOMED gelukkig deed slagen in het nitbreiden zijner valsche leer, het jammerlijk verbasterd Christendom om hem henen, is oorzaak gebleven van der Turken afkeer. Er wonen wel in Turkije zelfs in Constantinopel duizende

Christenen, maar helaas! weinig meer dan den naam van het Christendom hebben zij. Zij dragen verschillende namen als Armenische, Grieksche enz. maar onder hen allen is de beeldendienst zoo in gebruik, dat zij den Turken haast afgodendienaars moeten schijnen. Onder deze Christenen, inzonderheid onder de Armeniërs, over wie wij later uitvoeriger spreken zijn sedert (1831) Amerikaansche zendelingen met gezegend gevolg werkzaam en daardoor is de Mahomedaan het eerst opmerkzaam geworden op het groote onderscheid tusschen het Protestantisme, het zuivere, reine Christendom en de verbastering er van. Van onberekenbaren invloed is daarbij geweest de voor weinige jaren gevoerde oorlog van de Franschen, Engelschen en Turken met de Russen. De Engelschen, die van alles aanstonds partij weten te trekken, hebben gedurende den oorlog, toen Turkije vol was van hunne troepen op de meest bezochte plaatsen in de hoofdstad bijbeldepôts opgericht, waar de Bijbel in de Turksche taal voor iedereen verkrijgbaar werd gesteld en eindelijk is door Fransch-Engelschen invloed een besluit van den Sultan, zoo heet de beheerscher van Turkije, uitgegaan, dat het Mohamedanisme in zijn hart treft. Dat Mohamedanisme hoe verschillend het van het Christendom moge zijn, heeft dit er mede gemeen dat het voor de eene ware gods-

dienst zich uitgeeft en geene andere naast zich duldt. Het wil en moet alles tot den Islam d. i. het ware geloof bekeeren en de menschen moeten Moslemim, Muzelmannen d. i. geloovigen worden of sterven. Wat heeft nu echter de sultan gedaan? Vroeger was het niet slechts voor een geboren Turk op straffe des doods verboden Christen te worden maar ook de Christen, die Mahomedaan was geworden, dit toch werden er van tijd tot tijd uit wereldsche, zondige beweegredenen, mogt niet meer van godsdienst veranderen. Het laatste werd eerst vrij gegeven en later heeft de sultan het openlijk verklaard dat geen zijner onderdanen in de uitoefening van zijne godsdienst bemoeijelijkt mogt worden. Hij heeft in een woord volkomen burgerlijke en godsdienstige vrijheid in zijn land laten afkondigen. Nu is het wel waar, dat die vrijheid voor een groot deel slechts op het papier bestaat; maar toch voor eenige jaren was dit in Turkije iets ondenkbaars en dankbaar hebben wij daarin een groote verandering ten goede op te merken. Van tijd tot tijd gaan dan ook reeds Turken tot het Christendom over, hoewel het dan ook in dezen blijkt, welk eene bittere haat de Mahomedaan tegen het Christendom heeft. Ten bewijze daarvoor diene wat voor eenigen tijd met een geboren Turk, FUAD EFFENDI genaamd, plaats had.

In zijn geboortestad Filippi had hij met zijne vrouw het Christendom aangenomen; maar was door de haat zijner betrekkingen genoodzaakt naar Constantinopel zich te begeven. Om opzien te vermijden nam hij den engelschen naam FREEMAN aan. Maar de moeder zijner vrouw, die te Constantinopel woonde, liet niets onbeproefd om eene vervolging tegen haren schoonzoon uit te lokken en ten minste hare dochter en haar kind voor het in haar oogen ware geloof te behouden. Een onderzoek werd daarop van wege de regeering ingesteld of zij waarlijk uit vrije beweging, zonder dwang Christenen waren geworden. Het liep gelukkig af. Beide FREEMAN en zijne vrouw leiden vrijmoedig getuigenis af van het geloof en de hope die in hen was. Zij werden van alle vervolging vrijgesteld. Maar de Mahomedaansche moeder liet het daarbij niet en wist het later zoover te brengen dat FREEMAN, wilde hij zijne vrouw behouden, zich gedrongen zag Constantinopel te verlaten en naar het eiland Malta onder Englands bescherming zich te begeven.

En dit is slechts één voorbeeld uit velen. De echte Muzelman haat het Christendom en zal dit ooit in Turkije zegevieren, dan zal het zeker niet geschieden zonder menigen harden strijd. Inmiddels gaan Engelsche en vooral Amerikaansche zen-

delingen voort met het zaad des woords er te zaaijen, zoowel door openbare prediking als door verspreiding van den Bijbel. Opmerkelijk is het, dat in Engeland sedert eenige jaren een genootschap bestaat, dat zonder zelf zendelingen naar Turkije af te zenden den arbeid der Amerikaansche broederen door gebed en gaven ondersteunt en daarin alzoo wel het bewijs levert, dat het geen eigen eer, maar alleen het heil van zondaren en de eere Gods en die van zijnen grooten Zoon zoekt. Zoo als ik daar straks zeide, arbeiden die Amerikaansche zendelingen niet zoozeer onder de Turken, als wel onder de Armenische Christenen. Deze ontleenen hunnen naam aan het landschap Armenië in Azië waar reeds in de vierde eeuw het Christendom tot stand kwam. Nadat ook dit aan de heerschappij der Turken werd onderworpen, verstrooiden vele inwoners zich in naburige landen als Rusland, Europeisch Turkije en hielden daar den naam van Armeniërs. Het Christendom dat zij beleden verbasterde in den loop der eeuwen gedurig meer, zoodat het helaas! weder noodig werd zendelingen onder hen uit te zenden. Dit nu geschiedde door een Amerikaansch genootschap onder wiens heidenboden vooral een SCHAUFFLER, DWIGHT en GOODELL uitmunten, die met gezegend gevolg onder de Armeniërs arbeidden. Reeds hadden

zij kleine gemeenten verzameld toen er in 1845 eene hevige vervolging tegen hen ontstond. Later zijn echter de Protestantische Armeniërs als een op zich zelf staand kerkgenootschap wettig erkend en gedurig worden er nu nieuwe gemeenten gesticht die in waarheid het zout mogen zijn van het daaraan nog zoo zeer behoefte hebbend Turkije.

Eindelijk zijn er nog enkele streken in Rusland, waar verstrooide heidenen hier en daar ook Mahomedanen wonen. Overigens heet ons werelddeel, dat eene bevolking heeft van 272 millioenen, Christelijk. In de meest zuidelijke staten er van vindt men echter haast niet anders dan een jammerlijk, verbasterd Christendom, zoo dat zij evenals de Armeniërs wel op nieuw zendelingen noodig hebben. Al bepalen wij ons dus alleen bij dat Europa dan verkrijgen wij reeds de overtuiging: er is nog veel te doen; te doen om den heidenschen Laplander tot een waar Christen, den trotschen Muzelman tot een ootmoedig belijder van den waren profeet uit Nazareth te maken; te doen ook om Rome met het zuivere licht des Evangelies te bestralen. Maar ook al bepalen wij ons alleen bij Europa, dan verkrijgen wij reeds de overtuiging: wat zijn wij toch rijkelijk door onzen God gezegend; gezegend met vele tijdelijke zegeningen boven het arme, zwervende, zoo weinig levensgenot kennende Lappen-

volk; gezegend met vele geestelijke zegeningen boven den Turk, wiens geestelijke armoede en ellende onbeschrijfelijk groot is. Ziet, dat is een eerste, telkens wederkeerende indruk dien elke beschouwing van de landen, waar het zuivere Christendom nog niet is, ons geeft: God heeft groote dingen aan ons gedaan. Een tweede zij: het voornemen om veel voor Hem te doen, veel uit dankbare liefde. Onthouden wij toch onze gaven niet om hen te ondersteunen, die zoo veel meer dan hun geld aan heidenen en Mahomedanen geven en zijn wij daarbij menigmaal in onze gebeden gedachtig: alle arbeiders, waar dan ook op den akker, welke is de wereld; menigmaal alle volken, menschen van gelijke bewegingen als wij, die nog missen, wat wij hebben kunnen, God geve het! ook waarlijk hebben: het eeuwige leven door CHRISTUS JEZUS, Zijnen Zoon.

Bij de Drukkers en Boekverkoopers M. WIJT & ZONEN, zijn verkrijgbaar de volgende Kleine Stukjes

	Cents.		Cents.
1. Peter Lobeck	15	41. Lydia S.....	07½
2. De welbestede stuiver.....	10	42. Hugo Bourne.....	07½
3. De wever uit Welsh.....	07½	43. De christelijke viering van den Zondag.....	05
4. De kleine bewoner van het Auvergnésche Gebergte....	10	44. Henri Obookiah.....	10
5. Arme Sara.....	04	45. De zendelingen in Groenl..	15
6. De jonge Hutbewoonster... 22½		46. Het bezoek bij een kranke.	15
7. Opwekking te Elberfeld....	05	47. Brieven van een' leeraar ..	15
8. De Iersche boer.....	10	48. Polycarpus	10
9. Elisabeth Cunningham.....	15	49. Als God werkt, wie zal dan keeren?.....	15
10. John Robins, de matroos... 10		50. De Soldaten-dochter.....	
11. Uitbreiding der Parabel ... 10		51. Het gelukkige sterf bed... 10	
12. Kolonel Jacob Gardiner... 15½		52. De weg en het middel ... 15	
13. De Stroopers-dochter.....	10	53. De gast zonder bruiloftskl. 07½	
14. De Bode met goede tijding . 15		54. Treffend voorbeeld	07½
15. Jansje Allan	15	55. Levensschets v. Blumhardt 15	
16. Zonderlinge tusschenkomst der Voorzienigheid.....	07	56. Hadara.....	04
17. Levensber. van Amelia Gale 07½		57. De oude geneesheer	10
18. Sara Hill.....	12½	58. De roepstem des Heeren 15	
19. De geschied. van Mary Smith 12½		59. Anna Walsh	07½
20. De Dorps-predikant	10	60. Eerste zend. te St. Thomas 15	
21. De waarheid van het Evang. 10		61. Thirza.....	20
22. Kracht des geloofs	10	62. Vroege godsvrucht	07½
23. Herman de houthakker.... 12½		63. De Russische kleermaker. 07½	
24. Laatste uren v. John Cowper 10		64. Kermerk. v. een kind Gods 07½	
25. Het einde van den tijd.... 10		65. Overtuiging verwaarloosd. 12½	
26. Wat God bewaart, is wel bewaard.	15	66. Woord aan jonge moeders. 07½	
27. Wie zijt gij? Wat hebt gij te doen?.....	10	67. De onbekende zendeling.. 04	
28. De weerhaan van het kasteel 12½		68. Mevrouw Rumpff.....	10
29. Eben-Haëzer in Latakko... 10		69. Opmerkelijke leiding Gods 07	
30. Indiaansche bekeerlingen .. 10		70. Een nieuw traktaatje.... 10	
31. De Christen-feesten.....	05	71. De vrome landman.....	07½
32. Verhaal van 2 predikers... 07½		72. Ged. over de eeuwigheid.. 07½	
33. De tijd en de eeuwigheid .. 10		73. Maria	10
34. Kort en heilzaam berigt ... 10		74. William	07½
35. Johan Coenraad Ter Linden 07½		75. De Christen in het gasthuis 03	
36. Een beroep op het hart 12½		76. Lord Teignmouth.....	10
37. De landman in den Elzas... 10		77. Leven van Schwartz... 08	
38. Sterfgevallen van zeven bekeerde heidenen	10	78. Wie zoekt die vindt.....	05
39. Levensloop van C.L. Tüpfel 07½		79. Levensb. van een' soldaat.. 05	
40. Eenige bijzonderheden uit het leven van Morrison.... 15		80. Pacalsdorp.....	07½
		81. Onnoodige zorgen	04
		82. Zachéüs.....	08
		83. De twee bureu	10
		84. Bekeering v. A. H. Franke. 04	

A 215 7754

	Cents.		Cents.
85. Blandina	67½	128. Eene Martelaarsgeschied.	05
86. Bede van een grijsaard ...	07½	129. Een Rabbi die rust zoekt bij Christus	05
87. Het huisgez. te Haeterdale	15	130. De Christin geroepen tot deeln. aan de zendingzaak.	05
88. Inwendig Christendom on- der Hottentotten	05	131. Zoeken en vinden	10
89. Aärons dood	15	132. De onfeilbare gids	10
90. Het Paaschfeest	10	133. Wien te hooren?	07½
91. Leven van Chrysostomus .	07½	134. Eene zwaar beproefde ge- loofsheldin	07½
92. Het geheimzinnige in den Christen	05	135. Marianne, de Bijbelver- spreidster van St. Giles..	10
93. Jacob Wilson	15	136. De dochter v. d. Landman	12½
94. De eerste kerkgang	10	137. De hoop des christens ..	07½
95. Wanneer ben ik, enz.	06	138. Het leven van v. d. Kemp.	05
96. Overeenk. Christel. Godsd.	05	139. Kunt gij altijd van Jezus zwijgen?	06
97. Zendingsgave	15	140. Het werk v. kleine Jessie.	07½
98. De zwarte knecht	10	141. Liefde voor liefde	05
99. Waarschuw. tegen valsche overleggingen	10	142. Heilig leven, zalig sterv.	07½
100. De bedelaar	05	143. Een sterfb. in den vreemde	07½
101. Samuel Mills	05	144. Iets uit het leven eener zendelingsvrouw. 3e brief	05
102. Triomfboog van Titus	06	145. Iets uit het leven eener zendelingsvrouw. 4e brief.	05
103. Zijt gij gelukkig?	07½	146. Levensgesch. van eenen lerchen knaap	07½
104. Uit- en inwendige zending	05	147. De Thermometer	05
105. De twee erfennissen	05	148. Toespraak	05
106. De waarde van het gebed.	07½	149. Eene uitn. helpster d. zend.	05
107. Samuel Crowther	07½	150. Niet verre	06
108. Catharina Philips	07½	151. Wat een reisverhaal kan uitwerken	05
109. Goodluck Day	07½	152. Een blik in de Jav. huish.	05
110. De toestand der heid. vrouw	07½	153. Het "Onze Vader"	05
111. Middelen om rijk te worden.	01	154. Een Israël, tot Chr. gebracht	7½
112. Eene oude beproefde raad .	12½	155. Schoone plaatsen uit de schriften van 3 Kerkvaders	07½
113. Verband ijver voor de zend.	07	156. Gidion	07½
114. Ra-Poor-Negro	05	157. Dankt God in alles	05
115. De zendel. onder de heid. .	05½	158. Uit onze Brievenstasch ...	07½
116. Iets uit het leven eener zendelingsvrouw. 1e brief.	05	159. Een andere Oom Tom ...	05
117. De Christen-vrouwen der Apostolische eeuw	06	160. Zeventig jaren	06
118. Christina en Esther	06	161. De Soldaat en de Landverh.	05
120. De verhoogde Heer	05	162. Getuig. omtrent de godsv. en het leven der christenen	04
121. De zegenrijke vrucht van een rijksdaalder	02	163. 2 tafereelen uit het leven en werken van een zendel.	07½
122. Opw. tot h. werk der zend.	05	164. Eenzaam maar niet verlaten	07½
123. De Baron Dhijbern	07½	165. Uit onze Brievenstasch II.	07½
124. Een woord tot aanbeveling der zendingzaak	07½	166. Mededeel. van Ulfers I.	07½
125. De toekomstige wereld ...	05	167. idem idem II.	07½
126. Iets uit het leven eener zendelingsvrouw. 2e brief.	07	168. Over zendingmethode I.	10
127. Eene uit duizend	06	169. idem idem II.	10
		170. idem idem III.	10
		171. Het kruis der bespotting.	07½